

ԱՐԱՔԱԶԻ ԶԱՔԻՆ

Գյուղում միայն Արաքազի Զաքու տունն է թիթեղյա կտուրով: Այդ տունը, որը գեղի գլխին է, կարծես ջոկվել է մյուս քարակույտերից և առանձնացել, որպեսզի իր նախշուն կտուրը չաղտոտվի գյուղի մոխրից ու գիբիլից:

Թիթեղյա կտուրով այդ տունն անհաշտ է գյուղի հետ և իր բարձունքից հպարտ նայում է ներքևը, ուր աղտոտ բակերում աղբի ու կվաջրերի մեջ վազվզում են կիսամերկ, կեղտոտ մանուկներ, վնգստում են շան լակոտներ, կարիքի ու մութի դեմ կռիվ է տալիս գյուղը:

Արաքազու տան առաջ ընդարձակ բակն է, կողքին փոքրիկ բանջարանոցը, որի մի անկյունում իրար վրա դարսած են ցեխապատ քթոցները:

Ունևոր է Զաքին: Տարին տասներկու ամիս նոքարը նրա տանն անպակաս է լինում: Ամեն ինչից էլ ունի՝ ձիու պայտից մինչև չոր գերանը: Եթե գյուղում մեկին մի բան է պետք լինում, Արաքազու ներկած դարպասն է ծեծում:

Եվ Զաքին ունեցածը չի մերժում, բայց գիտե, թե ում պետք է տալ: Ամենքն էլ գիտեն, թե ինչպես է, որ նա իր ունեցածից տալիս է և միշտ էլ ավելացնում:

— Նա էն ժամանակ իր բեռը դիզեց, երբ որ դուրքան ուներ, և տղեն էլ պրիստավի մոտ պիսեր էր, — ասում էին գյուղացիք, երբ ջահելներից մեկը զարմացած հարցմունք էր անում, թե՝

— Էս Արաքազոնց տան ապրուստը հորո՞վ ա, թե ձորո՞վ, որ վերջանալ չունի...

Զաքին իր դիրքը գիտի: Ճիշտ է, նա մի քիչ իրեն զսպված է պահում, առաջվա պես գյուղում ինքնիշխան չի, բայց էլի հին շարժ ու ձևը չի մոռացել:

Եթե մի մարդ է գալիս գյուղում ժողով անելու, նա խեղճ է ձևանում: Տուրքն իջեցնելու համար շրջգործկումին դիմում է տալիս, հնամաշ չուխա է հագնում, — բայց գյուղի երեխեքն էլ գիտեն, որ Զաքու սնդուկներում պահած բան շատ կա, նրա տավարը մի քանի տուն կպահի:

Ամարին Զավահիրը — սրա-նրա տան հաց թխող, լվացքին օգնող մի այրի կին, որին Զաքու կինը միշտ կանչում է ու մի փոր հացով ամբողջ օրն աշխատացնում, —

Ամարին Զավոն շատ լավ գիտի Արաքազու խալու և կարպետի հաշիվը:

— Կոներս կոտրատվեցին նրա խալիքը լվանալով, — ասում է նա հարևան կանանց:

* * *

Զավոյի տղան՝ Օվիսը, Արաքազու տանը նոքար էր: Զավոն շատ աղաչեց Զաքին, որ Օվիսին վերցնի:

— Չի լինի, — ասում էր Զաքին, — քո տղան շատ ա կապը կտրած: Իմ նոքարը պիտի խոնարհ լինի: Ա՛յ, տես Օրուջը, հալալ ծիծ կերած ա...

Օրուջը _____ նրա թուրք նոքարն էր: Եվ այդ ասելով նա կանչեց.

— Օ՛րուջ...

— Համմե, աղա, — պատասխանեց Օրուջն ու ծլունգ, կանգնեց նրա առաջ ամաչկոտ հարսի պես:

— Գոմը լավ սրբի՛ր, — ասաց Զաքին, հենց այնպես, մի հրաման տված լինելու

համար, Օրուջը գլուխը կախ հեռացավ, ցախավելը վերցրեց և գնաց արբած գոմը մեկ

էլ ավելու:

Գործին միջամտեց և Ձաքու կինը: Նա էլ խնդրեց.

— Հաց չունեն ուտելու, դե ո՞նց անեն, — ասաց նա այն ժամանակ, երբ ամուսինը մեղմացել էր, չարություն չկար սրտում:

Ձաքու կինը վաղուց էր նկատել, որ ամուսինը խաղաղ և զիջող է այն ժամանակ, երբ շաքար է ջարդում իր ձեռքով և մանր կտորներ անելով տալիս է նոքարին կամ երբ չոր հաց է փրթում յուղոտ ապուրի մեջ և հինգ մատով իր փրթոշը խառնում: Այդպիսի մի օր էլ նա իր համաձայնությունը տվեց:

— Ասա թող երեսիս շատ չխոսի, լեզուն մի քիչ հավաք պահի, — դարձավ նա Ձավոյին, որ կարկատած շալի տուտով երեսը ծածկել էր և գլուխը խոնարհել նրա առաջ:

Ձավոն ուրախ տուն եկավ, բայց ինքն էլ չիմացավ, թե ինչո՞ւ արցունքներ եկան աչքերից: Արցունքները սրբեց, որ Օվիսը չտեսնի և պատմեց որդուն:

Որդին անտրտունջ համաձայնվեց: Վաղուց էր որոշել նոքար մտնել, արդեն հասակն առած տղա էր, մի տեղ աշխատանքի պիտի գնար: Բայց Ձաքու մոտ չէր ուզում ծառայել, ուրիշի մոտ էր ուզում նոքար գնալ: Հիմա, որ Ձաքին համաձայնվել էր, էլ անհնար էր ուրիշի մոտ ծառայել: Ձաքին մի թշնամություն կաներ նրան, ով իր խոսքը տափով կտար:

Օվիսը դուրս եկավ տնից, անցավ Ձաքու դարպասի մոտով ու նստեց գյուղի վերև սեպի պես ցցված քարի վրա:

Նստել էր Օվիսը քարին, նայում էր գյուղին ու միտք անում, թե որքան պիտի աշխատի, որ էլ նոքար չլինի: Տանը հասած քույր ուներ և մի փոքր եղբայր: Նրա հոգսն ավելի քույրն էր. շոր չունի, բոբիկ է: Ո՞վ է նրան առնելու, ում ցավն է աղքատի օջախից կրակ վառել:

Օվիսի հայրը վաղուց էր մեռել: Մրսել էր հանդում ուրիշի համար վար անելիս: Այն ժամանակ Օվիսը իսկապես գլխին երեխա էր: Միտն ընկավ, թե ինչպես մի հավ կռան տակին գնաց Ձաքու դուրքանից շաքար առնելու հիվանդ հոր Համար: Ձաքին հավը տնտղեց ու քմծիծաղ տալով ասաց, թե աղքատի հավն էլ է լղար: Հետո շաքարը կշռելիս, հարցրեց թե՛

— Ապերդ հոգի ա՞ տալիս...

Հոր մահից հետո տան պակասն ավելի շատացավ: Մի կով ունեին, էն էլ տարան տուրքի դիմաց, և իրենց մնաց երկու այծ և ութ հավ:

Իրիկուն էր արդեն, երբ նա տուն եկավ, մի քիչ չոր հաց ջիբում դրեց և էլի դուրս գնաց ընկերների հետ գրույց անելու: Ընկերներ ուներ, իր նման աղքատ, չարքաշ աշխատող: Գյուղում նրանց անվանում էին «Ղարիբանոցի» խումբ: Ղարիբանոցը գյուղի աղքատ թաղն էր, ավելի կեղտոտ, ավելի ավերված:

Տաք օրերին, երբ արևը առատորեն ջերմություն է սփռում գյուղի վրա, Ղարիբանոցի պատերի վրա կարելի է տեսնել կեղտոտ լաթեր. պատերի տակ ցնցոտիներ հագին նստոտած են կին ու աղջիկ, որոնք իրենց զգեստներն են արևին տվել:

Մի օր էլ, մի կոմսոմոլիստ տղա եկավ ու խմբին շատ բաներ ասեց: Տղերքն այն հասկացան, թե պետք է կազմակերպվել և սովորել: Եվ առաջին անգամ, արևոտ մի օր, քաղաքից եկած կոմսոմոլիստ տղան այնքան նոր բան պատմեց նրանց...

Արաբաջի Չաքու համար Ղարիբանցի խումբն այժի փուշ էր: Նա առիթ չէր փախցնում իր կծու արհամարհանքն արտահայտելու: Մի օր էլ, երբ Չավոն նրանց բակում բուրդ էր լվանում, Չաքին դարձավ նրան.

— Չավո՛, տղադ ասում են ուսումնագետ է դառել, հը՞, — ու ժպտաց քենոտ, երևաց առողջ ատամների երկու շարքը, թավ ունքերի տակ պսպղացին խոժոռ աչքերը: Չավոն անխոս էր: Մի միտք էր անում, թե չլինի Օվիսին դուրս անի, էլ նոքար չպահի: Բուրդ էր լվանում, լվացածը դարսում քարերի վրա: Ջուրը ծլլում էր բուրգից, Չավոյի աչքերից էլ արցունք էր թափվում առվի ջրի մեջ:

* * *

Օվիսը նախրապան էր: Առավոտ կանուխ, ծեգը տալիս, Չաքու տավարն առաջ արած, օրվա հացը մեջքին կապած, սար էր գնում, իրիկնադեմին տուն գալիս:

Հացի հետ, հրահանգչի տված գիրքն էր ու մատիտը: Մարում տավարն ախորժով խոս էր ուտում, ինքը պառկում էր մի թփի տակ և գիրկապ անելով օրվա դասը սերտում:

Երբ հոգնում էր կարդալուց, պառկում էր մեջքի վրա, նայում երկնքի երեսով լողացող ամպերին ու միտք անում: Մտքերն էլ լողում էին ամպերի պես:

Մի իրիկուն էլ Չաքուն կանչեցին գեղամեջ: Քաղաքից մարդ էր եկել: Եկողն անբեղ, անմորուս մի երիտասարդ էր:

Երբ Չաքին ներս մտավ, նրան առաջարկեցին պայմանագիր ստորագրել բատրակ վարձելու համար: Նա ուզեց չեմ ու չում անել, բայց փորձված աղվես էր. մտածեց մի քիչ և պայմանագիրն ստորագրեց:

Օվիսին _____ էլ կանչեցին, որ նա էլ ձեռք քաշի: Արաբաջի Չաքուն այդ դուր չեկավ: Նա համաձայն էր նշանակած գինը տալու, մի մեծ բան չէր նրա համար, իր մտքում դրածն էլ համարյա այդ չափ էր. բայց նրան դուր չեկավ, որ իր նոքարը ստորագրեց իրենից վերև: Նրա ձեռագիրն էլ ավելի վարժ էր ու սիրուն:

— Ե՞րբ սովորեց գրել, — մտածեց ինքն իրեն ու տուն դարձավ: Այդ գիշեր քունն ուշ եկավ: Անկողնում շուռ էր գալիս, ոնց որ շիշի խորոված, տկարություն զգաց, կարծես ոսկորները ցավում էին, մեջքն էլ ծակում էր:

Վեր կացավ տեղից, շապկանց անց ու դարձ արեց սրահում:

— Օրո՛ւջ:

— Համմե, աղա, — գոմից քնաթաթախ ձայնեց նա:

— Էգուց գոմը լավ կսրբես: Օվիսին էլ ասա, — ու էլի ետ դարձավ, անկողինը մտավ: Մի իրիկուն էլ, տավարը տեղավորելուց հետո, Չաքին Օվիսին կանչեց, մի քանի ռուբլի տվեց աշխատավարձի հաշվին: Փող տալու ժամանակ Չաքին մի քանի խոսք էլ ասաց, «խելոք» խրատներ, մեծի առաջ խոնարհ լինելու, հարգ ու պատիվ ճանաչելու մասին: Օվիսը փողը սեղմել էր բոի մեջ, նայում էր Չաքուն, նրա հաստ բեղերին և ուրախ էր, որ համարձակ է նայում Արաբաջու աչքամեջին:

Իսկույն տուն վազեց: Առաջին վաստակն ուզում էր մորը ցույց տալ: Ամարին Չավոն իր կյանքում այդպիսի երջանիկ երեկո քիչ էր տեսել: Մի քանի անգամ փողերը համարեց, մի շորի տուտում կապեց պինդ և դրեց ապահով տեղ: Այդ գիշերը մի քաղցրություն կար այժի չոր ու կարծր պանրի մեջ:

Մի քանի օր անց, Չաքին նրան քաղաք ուղարկեց, խոփը գողելու: Օվիսն առիթից օգտվելով մի քանի արշին բյազ առեց, մի գրվանքա շաքար, երկու տետրակ, մատիտ և Լենինի նկարը:

Ծիւից սևացած, մզլոտած խրճիթում Լենինի նկարը Օվիսի համար դարձավ հատուկ խնամքի առարկա: Նա շատ անգամ տուն գալիս առաջին հայացքը նկարին էր ուղղում, տեսնի իր տե՛ղն է, չի՞ ծովել կամ չի՞ կեղտոտվել:

* * *

Ընկերները մի օր Օվիսին իմաց տվին, թե քաղաքից մարդ էր եկել գյուղի տավարը ցուցակ անելու: Արաբաջին իր տավարը մեկին տասը պակաս էր գրել:

— Ես լսում էի, ասաց թե երկու կով ունիմ, մի երինջ, մեկ էլ մի ավանակ: Մի քանի հոգի ուզեցին հակառակել, Չաքին աչքերն էնպես խոժոռեց, որ տապ արին, — ասաց մեկը:

— Ոնց թե, բա դուք որտե՞ղ էիք...

— Ուրեմն տերությանը խաբե՞ց. մենք մեռած ենք էլի, — գայրացած հարեց Օվիսը: Եվ Ղարիբանոցը որոշեց գաղտնի տեղեկություն ուղարկել քաղաք, հայտնելով Արաբաջու ունեցած տավարի ճիշտ քանակը:

— Մաթո՛ւ, ես ասեմ, դու գրի, — դիմեց Օվիսն իր ընկերներից մեկին, — կով՝ ութ գլուխ, վեց եգ...

— Մինն աչառ ա, մի՛ հաշվի, հինգը գրի, — ասաց մի ուրիշը:

— Լավ, հինգը գրի, երկու ձի, հարյուր քսաներեք ոչխար...

Մի շաբաթ հետո ամբողջ գյուղն էր խոսում այն մասին, թե Արաբաջի Չաքին սուտ է ասել տավարը գրելիս, ու մեկը «դանոս» է գրել: Իսկ Չաքին կատաղել էր, տեղ ու դադար չէր գտնում: Արագ քայլերով բակն էր չափում, իրեն-իրեն թոնթորում.

— Էսպես էլ ժամանակ, ոչ կարգ, ոչ վախ...

Երբեմն էլ իր սրահից նայում էր Ղարիբանոցի խղճուկ տներին և գայրույթից մոռում.

— Էս շան լակոտն իմ գլխիս ձեն շատ ա բերելու:

Եվ Չաքին հենց նույն օրը որոշեց Օվիսին դուրս անել:

— Թող գնա սատկի սոված շան նման:

Բայց երեկոյան դեմ գայրույթը մի քիչ նստեց: Նա գերադասեց մի ամիս էլ սպասել և աշունքադեմ դուրս անել:

Օվիսն այդ իրիկուն Չաքու տանը հաց էլ չկերավ:

— Կփռչմանես շան նման, — հետևից գայրացած կանչեց Չաքին և կարգադրեց, որ նրա բաժին թանապուրը Օրուջին տան:

Օրուջը նստել էր գետնին, նրանց սեղանից մի քիչ հեռու և գլուխը կախ ընթրում էր:

Նա գիտեր, թե ինչու է «աղան» չարացել: Եվ իր մտքում Օրուջը մեղադրում էր

Օվիսին, նրան անխելք համարում:

Առավոտ կանուխ, երբ միասին գոմն էին ավլում, Օրուջը Օվիսին ասաց.

— Այդպես չի լինի, աղան հարուստ ա, մենք քյասիբ: Եվ խնդրեց, որ այդ մտքից հետ կենա, դարձի գա, Չաքու սիրտը շահի ու իր քյասիբության մասին մտածի:

Օվիսը ժպտաց, աղբով լի քթոցը շալակեց ու դուրս եկավ գոմից: Նա շատ անգամ էր խոսել Օրուջի հետ, փորձել էր նրան իր կողմը քաշել, գրել կարդալ սովորեցնել, բայց Օրուջն այդ չէր ցանկացել: Սովորելը նա իր ուժերից վեր էր համարում:

Բարի էր Օրուջը, խավարամիտ ու անգիտակից, աչքը ծայր աստիճան չքավորության մեջ բացած, տնով-տեղով սրա-նրա մոտ նոքարությունով գլուխ պահող ընտանիքի գավակ: Տանն ուտելիք չկար, իր գլուխն էր պահում մի փոքր հացով: Չաքին նրան

երկու ոչխար էր խոստացել մի տարվա ծառայության համար:

Օրուջը հրաժարվել էր պայման կապելուց: Նա ուրախացել էր, որ Արաբաջու մոտ նոքար է, որովհետև Ջաքին նրան այդպես էր սովորեցրել: Օրն ի բուն աշխատում էր, պառկում գոմում, փտում էին շորերը կծծահոտի մեջ, բայց մի բառով էլ դժգոհություն չէր հայտնում: Աչքն իր երկու ոչխարի վրա էր, որ տարին լրանալուց հետո պիտի տուն քշեր:

Օրուջն Օվիսին սիրում էր: Նա ճանաչում էր նրանց աղքատ ընտանիքը, տեսնում էր, որ Օվիսը լավ աշխատող է, բայց չէր հասկանում, թե ինչո՞ւ է նա Արաբաջուն հակառակ, ինչու է պայմանագիր կապել: Եվ նա մտքում դրել էր լուր ու խոնարհ նոքար լինել, երբեք չտրտնջալ:

* * *

Աշունքանում էր:

Հունձը վերջանում էր: Կալերում առավոտից մինչև արևամուտ եզներն էին այրվում արևի տակ: Չոր հասկերը կամերի կայծաքարի տակ տրաք-տրաքում էին, փշրվում:

Փոշի էր ելնում կալերից և երգի ձայն:

Գյուղացիք շապկանց, մի սպիտակ շոր գլխներին, ճիպոտն օդում շարժելով, հա քշում էին եզներին. ոմանք եղանում, կալսում, աջ ու ձախ ցրում: Իրիկնադեմին եզները հոգնած պառկում էին գետի ափին, ուռիների տակ, որոճում և պոչով ճանճեր քշում, իսկ կալերում թեղ էին տալիս, իրիկվա հովին ջոկում ցորնի հատիկները դեղին դարմանից:

Սարերում խոտը տեղ-տեղ դեղնել էր: Օվիսը նախիրն ավելի հեռուներն էր տանում, սարերի լանջերը, ուր խոտը դեռ կանաչ էր:

Աշունքանում էր, և Օվիսը գիտեր, որ Ջաքին իրեն էլ չի պահելու: Հոգսը տան մասին էր: Տունը որ չլիներ, գյուղից կհեռանար քաղաք, կսովորեր, առաջ կգնար, և էլ հոգս չէր անի: Տանը մայրը անճար, քույրը՝ հասած աղջիկ և եղբայրը փոքրիկ, փթանոցի պես կախվել էին ոտքերից, դանդաղ էր վազքը, մեղմ՝ հարվածի թափը:

Չէր ընկճվում: Բավական գրաճանաչ էր դարձել, առաջին գիրքը փոխել էր: Ջգում էր, որ գլխում մի փոքր պաշար կա ամբարած:

Արևը, աշունքաշեմի թուլացած արևը, մայրամուտն էր ապրում, ասես կոճիվ էր տալիս, մահու կոճիվ, որ մի ժամ էլ շող տա ու ջարդված քաշվում էր սարի ետև, իր շողերը խաղացնում ամպերի վրա:

Արևմուտ էր, երբ նախիրը տուն բերեց: Օրուջն էլ տանն էր: Երբ նախիրը դարպասով ներս արեց, Օրուջը մոտեցավ Օվիսին և ականջին փսփսաց, թե ադեն իրեն այսօր մի արխալուղ է փեշքեշ տվել. լավ խաբար է առել-թուղթ է ստացել իր որդուց:

Արաբաջու որդին, որը պրիստավի մոտ գրագիր էր, Թավրիզ էր փախել: Նրա օրոք գյուղում շատ մարդու քիթ էր արնոտվել, շատ էլ թալան տարավ իր հետ, տավար ու խալի անցկացրեց Արազի մյուս ափը:

Օվիսն ուրախանալու պատճառ չունեց: Նա գոմի դուռը բաց արեց, որ թին վերցնի, բակը քերի: Դուռը բաց արեց և մի բոպե քարացած մնաց:

Գոմի անկյունում, տախտակների վրա նստոտել էին Ջաքու բարեկամ մի քանի գյուղացի, տերտերն ու Արաբաջին: Նրանց առաջ մի քանի գավաթ գինի էր, կանաչեղեն ու խորոված:

Օվիսն իսկույն հասեացավ, որ Թավրիզից թուղթ առնելու համար են հավաքվել:

— Հը՛, կարո՞ղ ես էլի իմաց տաս, — դարձավ նրան տերտերը ու կուշտ ուտելուց բխկացրեց կոկորդում:

Օվիսը ոչինչ չպատասխանեց: Թին առեց ու դուրս եկավ:

Գոմի քեֆը թեժացավ: Ջաքին իր գիտեցած մարդկանց էր հավաքել, գոմի անկյունում մի անգամ ապահով կերպով սիրտ բացելու, դարդահալ լինելու: Նեղություն շա՛տ. ապրելը դժվարացել էր նրա համար: Լուր կար, որ հողերը պիտի խլեն, տուրքը տարեցտարի ավելացնում էին:

— Շան ծիծ կերած ա, տերտեր, — ասաց Ջաքին գլուխը դեպի բակը շարժելով:

— Փուչ ժառանգ ա: Ասում են Լենինի պատկերքն էն ա տան պատից կախած, — պատասխանեց տերտերը և մի րոպե սղալելով խմեց Արաբաջոնց «ննջեցելոց» հոգու համար:

Գինին թուլացրել էր ուղեղի կապերը: Լեզուն իրեն-իրեն շարժվում էր նրանց բերանում, և սրտի խորքում պահված մտքերը ակամա դուրս էին թռչում:

Օվիսը բակում աշխատում էր: Նրա ականջին էին հասնում խոսքեր, որ չէր լսել նրանց բերանից:

Հետո տերտերը մի երգ ասեց.

— Բա՛...ողջում կենաս, տերտեր, էդ հո իմ Թևանիս ասած երգն ա, — բղավեց Ջաքին այնպես բարձր, որ փողոցումն էլ կլսվեր: Երգ չէր, այլ մորթվող անասունի խռոց:

Օվիսը լսեց, սիրտը թունդ առեց, թիակի կոթն ավելի սեղմեց: Ուզեց դուրս գնա, ընկերներին իմաց տա, մեկ էլ մտածեց, որ հարբած են, հարկավոր չի:

Երգը փոխեցին: Այս անգամ մի ուրիշն էր երգում. նա, որ Թևանի աջ կուռն էր, թալանով իր տունն էր լցրել:

Օվիսն էլ չդիմացավ, գոմի դուռը բաց արեց ու ասաց.

— Ջաքի դայի, էդ երգը մի ասի, լավ չի լինի...

Մի պահ լռեցին:

Հետո Արաբաջին գոռաց.

— Դե կորի՛, շան ձագ...

Օվիսը մի երկու քայլ էլ արեց ու նորից խնդրեց: Հարբած խումբը չռած և անմիտ աչքերով, բերանը բաց նայում էր Օվիսին:

— Ես քո խրատողին էլ, քո Լենինին էլ, — բղավեց Ջաքին ու տեղից ծառս ելավ, ամեհի _____ գազանի պես:

Օվիսի արյունը գլխին խփեց: Նրա աչքին ընկավ գինու տիկը: Մոտ վազեց, տիկը գետնով տվեց: Կարմիր գինին խառնվեց գոմի կվաջրին:

Ջաքին եզան կապն առեց ու մի քանի անգամ հասցրեց Օվիսի մեջքին, կռան: Օվիսը ծառս էր լինում, ծոմնատվում հարվածների տակ, չանգոռոտում Ջաքու երեսը, բեղից ու մազերից քաշում: Մեկը հետևից քացի տվեց, և Օվիսը փովեց գետնին: Արյունը բերանն էր լցվել, լնդերքում զգաց մի սուր ցավ: Եվ Օվիսի գինու պես կարմիր արյունն ևս խառնվեց կվաջրին...

* * *

Օվիսը տնքում էր հազար կարկատանով վերմակի տակ պառկած: Ցավում էին մեջքը, ուսը, ջարդված ատամի տեղը մրմռում էր: Ճրագի աղոտ լույսի տակ հազիվ էր նշմարվում աչքի տակի ուռուցքը:

Ջավոն շուտ-շուտ փալասի մի կտոր թաթախում էր ջրի մեջ, որդու գլխին դնում: Եվ երբ Օվիսը աչքերը բաց էր անում, մայրը կռանում էր նրա վրա, հարցնում.

— Էլի ցավը կա ...

— Հիմա մի քիչ լավ եմ, — պատասխանում էր Օվիսը, աչքերը նորից փակում:

Գլխավերևում նստոտած ընկերները, երբ Օվիսն աչքերը բաց էր անում, մի քիչ մոտենում էին, սիրտ տալիս:

— Դու հենց գիտես մենք մեռա՞ծ ենք...

— Թող մի լուսանա...

— Թուկը գցենք վիզը, քաշ տանք դատարան: Էս ո՞ր տարին ա...

Մի քիչ հետո ներս մտավ Մաթոսը:

— Հը ...

— Ասեցի: Շան նման դողն ըսկել ա ջանը: Կանչեց մի կողմը, թե չի՞ լինի որ հաշտվենք, մի բան տամ ու սուս կացեք, էղածն էլել ա: Դարպասն էնպես շրխկացրի, որ պատիցն էլ քար ընկավ...

— Դե հըմի թող իրեն ուտի:

Ջավոն փորձեց հակառակել, թե հարկավոր չի թշնամանալ Արաբաջու հետ, էլի մի փորձանք կրերի, լավ կլինի, եթե հաշտվենք:

— Դու սո՞ւս, Ջավոն հոքիր: Էլ անցավ...Մեր մեռած օրը պիտի լինի, որ Ջաքին անպատիժ մնա:

Եվ ընկերներն սկսեցին խորհրդակցել վաղվա անելիքների մասին: Մաթոսը պնդում էր, որ հարկավոր չի Օվիսի արնոտ արխալուղը լվալ: Նրա միտքն էր վաղ առավոտյան արխալուղն առնել ու դատարան գնալ, ամենքին ցույց տալու:

— Բա էս գիշեր մի բան չանե՞նք, — համարյա փափսուկով ասած նրանցից մեկը:

— Ի՞նչ:

— Գնանք Ջաքու քթոցները ցրիվ տանք...Դեզը կրակենք. էն որ բոստանի կողքին է:

— Չէ՛, հարկավոր չի, էդպես բաներ մեզ սազական չի: Էգուց գեղում ի՞նչ կասեն, — պատասխանեց Մաթոսը: Մյուսները համաձայնվեցին:

Օվիսը քնել էր: Ու նրա քնից օգտվելով ընկերներն սկսեցին պատմել, թե ով ինչպես է լուրն իմացել, ինչպես է հավարին հասել:

— Ես եզները տարել էի ուռոց տակ: Մեկ էլ տեսնեմ տերտերը տմբտմբալով եկավ, կռացավ գետի վրա, ձեռքերը լվաց: Ա՛յ տղա, ասացի, տերտերը հարբած լինի կասես: Ինձ որ տեսավ, մատը թափ տվեց, թե «անխրատ, անիրավ, դե մի գնա ընկերդ տես, Օվիսին, Օվիսին...»: Էդտեղ մի բան սրտումս տպվեց...

Ջավոն լուռ լսում էր: Նստել էր օշախի մոտ, նայում էր որդուն, ընկերներին: Նստած միտք էր անում, թե ինչի՞ցն է, որ այդքան սրտակից են դեպի Օվիսը, ասես բոլորն էլ մի տան տղաներ են:

Օվիսը աչքերը բաց արեց:

— Հը՞, — հարցրեց Մաթոսը:

— Քունս մի քիչ տարավ, հիմա լավ եմ...

Դուրը ճռռաց, ու շեմքին երևաց Ջքու կինը, կռան տակին ինչ-որ կապոց: Ջավոն տեղից վեր կացավ, աղջկանը ձայնեց, որ կարպետի վրա ներքնակ փռի և Ջաքու կնոջը խնդրեց նստելու:

— Չէ՛, գնալու եմ...

Մոտեցավ Օվիսին:

— Ո՞նց էս...Բան չկա, կմեծանաս, կմոռանաս:

Ոչ որ նրան պատասխան չտվեց, կինը տեսավ, թե ինչպես Օվիսը երեսը շրջեց, իսկ Մաթոսը նայեց մյուսներին, որոնց աչքերից ասես կայծեր էին թռչում: Անհարմար դրությունից դուրս գալու համար, Ջաքու կինն սկսեց պատմել, որ ամուսնու բնավորության մեջ այդպիսի մի «չար քամի» կա, բռնելիս ինքն էլ չի իմանում, թե ի՞նչ է անում:

— Էգուց դատարանում էդ քամին կհանեն, — ասաց Մաթոսը:

Ջաքու կինը պատասխանելու ոչինչ չգտավ, լռեց: Մի քիչ հետո, կռան տակին կապած կապոցը բաց անելով, Ջաքու կինը երկու պղնձե աման մեկնեց Ջավոյին:

— Չագի մեղր ա, մեկ էլ կարագ: Թող ուտի, սիրտը կառնի...

Ջավոն մոտեցավ, ամանները վերցրեց: Ու հենց այդ ժամանակ Օվիսը տեղից թռավ, խլեց ամանները, գետնով տվավ: Պղնձե կլոր ամանները զրնգոցով ֆռռացին սենյակում, բաց թողած հոլի պես:

— Գնա՛, գնա՛ ասա, որ Արաբաջու տան հացը հարամել ա. իմ արնագինը էս չի, ասա՛, էգուց կիմանա...

Ջաքու կինը գլխիկոր դուրս եկավ:—